

สิทธิของเกษตรกรที่พึงได้รับการประกันราคาสินค้าเกษตรมูลค่าสูง ตามกฎหมายปกครองของไทย The Right of the Farmers to Receive the Price Insurance of High-value Agricultural Products under Thai administrative law

ว่าที่ร้อยตรีดุสิต แสนใจวุฒิ¹

E-mail: dusitsanjaiwut@hotmail.com¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทราบแนวคิด ขั้นตอน เกี่ยวกับการประกันราคาสินค้าเกษตร ประเภทและสินค้าเกษตรมูลค่าสูง ทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิที่เกษตรกรพึงได้รับจากรัฐบาลและหน่วยงานทางปกครอง และกฎหมายปกครองของที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบัน พบว่า มีสินค้าเกษตร ที่รัฐบาลประกันราคาให้ โดยหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปาล์มน้ำมัน และยางพารา อย่างไรก็ตาม สินค้าเกษตรประเภทอื่น รัฐไม่ได้รับประกันราคาให้ แม้ว่าเกษตรกรบางราย จะได้ผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าสูง มีกระบวนการผลิตสินค้าที่มีความสะอาด ปลอดภัย ปราศจากการปนเปื้อนของสารเคมีอันตรายอันเป็นข้อห้ามที่สำคัญในการนำเข้าสินค้าทางการเกษตรของนานาประเทศในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก ผู้เขียนจึงเห็นว่า ประชาชนมีสิทธิตามกฎหมาย ไม่ว่าจะตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายปกครองที่เกี่ยวข้องในการใช้สิทธิทางศาลเพื่อร้องขอให้รัฐบาล หรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เสนอสินค้าเกษตรของตน เข้าไปในมติคณะรัฐมนตรี อันมีสภาพเป็นกฎหมายที่ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ ทำให้หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานภาคเอกชนที่ได้รับมอบหมายจากภาครัฐ สามารถออกหลักเกณฑ์อันมีสภาพบังคับเป็นการทั่วไป ให้กลุ่มเกษตรกรผู้ขอใช้สิทธิ เพื่อเป็นหลักประกันราคาสินค้าเกษตรมูลค่าสูง ทำให้เกษตรกรมีความมั่นใจในการลงทุนและต่อยอดสินค้า ทั้งการบริโภคในและต่างประเทศมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: สิทธิ ประกันราคา เกษตรมูลค่าสูง กฎหมายปกครอง

Abstract

This article aims to know the concept, procedures on the price insurance of agricultural products, types or high-value agricultural products, theory of rights that the farmers shall receive from government and administrative agencies and relevant administrative laws. It found that, currently, there are agricultural products that are relevant to government agencies that have guaranteed prices, as follows; rice, cassava, maize, palm oil and rubber. However, other types of such products, the prices have not been guaranteed by the government even if some farmers have produced high-value agricultural products, clean and safe manufacturing processes and free from harmful contamination. Therefore, the author finds that people shall enjoy the legal rights whether it is under constitutional law or related administrative laws to exercise the rights before the court by requesting the government or related government agencies to impose their agricultural products into the Cabinet Resolution as a rule which is not intended to apply to any case or any person specifically. The government agencies, state enterprises and private sectors assigned by the government can impose the general rule generally enforced to the requested farmer under their rights to receive the price insurance of high-value agricultural products. It is to ensure the farmers of investing, extending their products and increasing both domestic and international consumption.

Keywords: rights, price insurance, high-value agricultural product, administrative law

ความนำ

สินค้าเกษตร เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญในการหล่อเลี้ยงชีพมนุษย์ในภาคธุรกิจมายาวนาน นับแต่มีการกำเนิดขึ้นของมนุษย์ และเริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยนซื้อขายในระหว่างกันและกัน เริ่มตั้งแต่ในระดับครัวเรือน ชุมชน เมือง และระหว่างประเทศ ประเทศไทยเป็นประเทศผู้ผลิตสินค้าเกษตรรายใหญ่ในระดับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่เน้นหนักด้านการเกษตรกรรม ทั้งบริโภคภายในประเทศ

¹ ปลัดเทศบาล (นักบริหารงานท้องถิ่นระดับสูง) เทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี

และส่งออกไปยังภูมิภาคอื่นๆ ทั่วโลก โดยมีสินค้าเกษตรหลัก คือ ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง ยางพารา และอื่นๆ ซึ่งที่ผ่านมาในอดีต ได้เกิดปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ และประสบปัญหาในการส่งออกไปยังต่างประเทศ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว รัฐบาลที่ผ่านมาในอดีต ได้เข้ามาช่วยเหลือพยุภราคาสินค้าเกษตรหลายวิธี ซึ่งวิธีการประการหนึ่งใน หลายๆ ประการที่ รัฐบาลให้ความช่วยเหลือก็คือการจัดตั้ง “โครงการรับจำนำสินค้าเกษตร” ขึ้น ซึ่งเป็นวิธีการ แก้ไขปัญหาเรื่องราคาสินค้าเกษตรที่ดี เมื่อราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ รัฐบาลจะเปิดรับจำนำผลผลิตทางการเกษตร โดยให้เกษตรกรนำสินค้ามาจำนำกับรัฐบาล ในราคาที่ได้ กำไรพอสมควร และถ้าราคาสินค้าเกษตรเพิ่มสูงขึ้นเกษตรกรผู้จำนำ ก็สามารถที่จะนำสินค้านั้นไปขายให้แก่พ่อค้าที่ให้กำไรสูงกว่า รัฐบาลได้ เช่น กรณีรับจำนำข้าว (อริยพร โพธิ์ใส, 2552: 152) โดยรัฐบาลมอบหมายให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นผู้รับจำนำ ในระยะแรกเป็นการรับจำนำข้าว ต่อมาได้นำมาพยุภราคาสินค้าเกษตรชนิดอื่นอีก เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพด กุ้ง ลำไย เป็นต้น (จารึก สิงห์ปรีชา, ม.ป.ป.: 4) ต่อมานโยบายหรือโครงการดังกล่าว ได้ประสบปัญหามากมายสาเหตุเพราะ รัฐบาลให้ ราคาสูงเกินจริง ซึ่งจะทำลายกลไกของตลาด และเกิดการทุจริตในกระบวนการจัดการ เช่น การระบายสินค้า การสวมสิทธิ์เกษตรกร การเวียนเทียนสินค้า การนำสินค้าเกษตรจากต่างประเทศมาสวมสิทธิ์ ฯลฯ (จารึก สิงห์ปรีชา, ม.ป.ป.: 4) รัฐบาลในสมัยต่อมา ได้ ยกเลิกวิธีการดังกล่าว และวิธีการประกันรายได้(ประกันราคาสินค้าเกษตร แทน) โดยรัฐบาลได้จัดทำโครงการ “ประกันรายได้ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี ปีการผลิต 2552/53” มีวัตถุประสงค์หลักคือ ต้องการให้เกษตรกรได้รับผลประโยชน์จากการแทรกแซงตลาด ของรัฐบาลอย่างแท้จริง และลดภาระของรัฐบาลในการบริหารจัดการสต็อกพืชผล รวมถึงลดภาระของรัฐบาลเมื่อมีการระบายสต็อก สินค้า และปล่อยให้การซื้อขายผลผลิตอิงกับราคาตลาดมากขึ้น (สุภาภรณ์ พวงชมพู, 2554: 54) และในปัจจุบัน ได้ขยายการประกัน ราคาสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้น 5 ชนิด โดยกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ คือ ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปาล์มน้ำมัน และ ยางพารา (ที่มา:กระทรวงพาณิชย์) ส่วนสินค้าเกษตรประเภทอื่น รัฐบาลไม่ได้รับประกันราคาให้ โดยปล่อยให้ไปไปตามกลไกของ ตลาด ซึ่งเกษตรกรอาจถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง หรือเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมภาคการเกษตรขนาดใหญ่ และใน ปัจจุบันยังมีสินค้าเกษตรบางประเภทที่มีต้นทุนการผลิตสูง ปลอดภัยจากการปนเปื้อนสารเคมี และมีบรรทัดฐานที่สวดยาม นำบริโภค อันควรได้รับการประกันราคาจากภาครัฐ (หรือที่เรียกว่าสินค้าเกษตรมูลค่าสูง) ที่ยังไม่ได้รับการช่วยเหลือตามกฎหมาย เพราะขาดสิทธิใน การขึ้นทะเบียนสินค้าเกษตร ตามที่มติคณะรัฐมนตรีกำหนด ทำให้เกิดปัญหาขาดหลักประกันที่ดี สินค้าที่ผลิตออกมาจำหน่ายใน ห้องตลาดมีความเสี่ยงไม่สอดคล้องกับต้นทุนสูง ทั้งนี้ สืบเนื่องจากเกษตรกรไม่มีสิทธิตามกฎหมายในการขึ้นทะเบียนสินค้าจากหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องที่ออกหลักเกณฑ์ในการประกันราคาสินค้าเกษตรดังกล่าว ซึ่งหากมีการประกันราคาสินค้าเกษตรมูลค่าสูงแล้ว ก็จะส่งผลให้ มีการกระจายรายได้เป็นไปอย่างเป็นธรรม ทั้งถึงต่อเกษตรกร และเกิดความมั่นใจในการลงทุน

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบแนวคิด ขั้นตอน เกี่ยวกับการประกันราคาสินค้าเกษตร ประเภทหรือสินค้าเกษตรมูลค่าสูง ทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิ และกฎหมายปกครองของไทย ที่เกี่ยวข้อง ที่เกษตรกรพึงได้รับจากรัฐบาลและหน่วยงานทางปกครอง ดังนี้

แนวคิด ขั้นตอน เกี่ยวกับการประกันราคา และประเภทหรือสินค้าเกษตรมูลค่าสูง

1. แนวคิด ขั้นตอน เกี่ยวกับการประกันราคาสินค้าเกษตร

การประกันราคา คือ การที่รัฐบาลกำหนดราคาให้เกษตรกรรู้ล่วงหน้าว่าในเดือนที่จะขายสินค้าเกษตรนั้น เกษตรกร สามารถที่จะขายผลผลิตได้ราคาเท่าใดแล้ว หากราคาตลาดที่เกษตรกรขายได้อยู่ในระดับที่ต่ำกว่า “ราคาประกัน” รัฐบาลจะจ่ายเงิน ชดเชยให้เท่ากับส่วนต่างของราคาที่ประกันไว้กับราคาตลาดที่เกษตรกรขายได้ ทั้งนี้ เกษตรกรต้องมาจดทะเบียนการประกันราคากับ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ซึ่งวิธีการรับประกันนี้ รัฐบาลไม่ต้องไปจัดการกับตัวเมล็ดข้าวหรือตัวสินค้า เกษตร ไม่ต้องไปหาโกดังจัดเก็บ หรือขนส่ง ทั้งไม่เป็นการเปิดช่องให้มีการทุจริตไม่แทรกแซงกลไกตลาด ปล่อยให้ กลไกตลาดเดินไป ตามระบบ ในขณะที่เดียวกันก็ช่วยให้เกษตรกรได้เงินตามราคาประกัน

การประกันราคานี้มีข้อดีกว่าโครงการรับจำนำหลายประการ โดยเฉพาะการบิดเบือนราคาตลาดที่น้อยกว่า โดยเน้นการ ปล่อยให้กลไกการตลาดสามารถดำเนินการได้มากกว่าการแทรกแซงโดยการรับจำนำสินค้าเกษตร อีกทั้งยังเป็นการลดภาระค่าใช้จ่าย ของรัฐบาลในการบริหารจัดการสต็อก และการที่ต้องรับภาระขาดทุนในการระบายสต็อกของรัฐบาล อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินการ ประกันราคา เนื่องจากเป็นปีแรกที่เริ่มดำเนินการ ซึ่งจะต้องมีการวางแผนขั้นตอนไว้อย่างรัดกุม มีการตรวจสอบในทุกขั้นตอน ทั้งนี้เพื่อ ความโปร่งใส เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และเป็นไปตามหลักการที่ต้องการช่วยเหลือเกษตรกรรายย่อย รวมทั้ง การประกัน ราคาสินค้าเกษตรนี้ยังต้องเกี่ยวข้องกับเกษตรกรจำนวนมาก ดังนั้น การดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ จึงอาจจะต้องใช้เวลา เนื่องจากยังมี หลายประเด็นที่เจ้าหน้าที่ในฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในทางปฏิบัติ ทำให้ก่อนที่จะมาตรการประกัน ราคาสินค้าจะดำเนินการได้จริง และมีผลในทางปฏิบัติรัฐบาลอาจจะต้องเตรียมมาตรการอื่นมารองรับไปก่อน โดยเฉพาะเมื่อผลผลิต เกษตรเริ่มทยอยเข้าสู่ตลาด

1.1 การขึ้นทะเบียนเกษตรกร ผู้ปลูก ต้องขึ้นทะเบียนเกษตรกร และทะเบียนผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจหลักตามที่รัฐบาลประกาศ กับ กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ณ สำนักงานเกษตรอำเภอ หรือศูนย์บริการถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล ที่เกษตรกรมีภูมิลำเนาอยู่ หรือพื้นที่ทำการผลิต โดยนำหลักฐาน ได้แก่ บัตรประชาชน และสำเนาทะเบียนบ้านไปขอขึ้นทะเบียนการประชาคม คณะกรรมการตรวจสอบระดับตำบลจะดำเนินการประชาคมเพื่อตรวจสอบพื้นที่ทำการผลิตและการยืนยันการผลิตของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ เพื่อให้เกษตรกรอำเภอ ออกใบรับรองผลการขึ้นทะเบียนผู้ปลูก

1.2 การติดต่อทำสัญญาประกันรายได้ กับ ธ.ก.ส. ให้เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนผู้ปลูกและผ่านการประชาคมแล้ว นำใบรับรองผลการขึ้นทะเบียนผู้ปลูก ที่กรมส่งเสริมการเกษตรออกให้ พร้อมบัตรประจำตัวประชาชน สำเนาทะเบียนบ้าน สมุดบัญชีเงินกู้ (กรณีเป็นลูกค้า ธ.ก.ส.) และ สมุดบัญชีเงินฝาก ธ.ก.ส. มาแสดงเพื่อ ทำสัญญาประกันรายได้ ที่ ธ.ก.ส. สำหรับเกษตรกรที่ยังไม่มีบัญชีเงินฝากกับ ธ.ก.ส. ขอให้เปิดบัญชีเงินฝากกับ ธ.ก.ส. ก่อน

1.3 การประกาศเกณฑ์กลางอ้างอิง คณะอนุกรรมการกำหนดเกณฑ์กลางอ้างอิงจะ ประกาศเกณฑ์กลางอ้างอิง สินค้าเกษตรตามที่รัฐบาลประกาศ ให้เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการทราบ ในวันที่ 1 และ 16 ของแต่ละเดือน

1.4 การขายผลผลิตที่เข้าร่วมโครงการ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ สามารถนำผลผลิตของตนไปขายให้กับบุคคลใด ที่ไหน และเมื่อไรก็ได้ ที่เห็นวราราคาเป็นที่พึงพอใจ

1.5 การยกเลิกสัญญาประกันราคาผลผลิตการเกษตร ธ.ก.ส. สามารถ ยกเลิกสัญญา ประกันราคาผลผลิตการเกษตรกับเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการได้ เมื่อพบว่าผู้เข้าร่วมโครงการไม่ได้ทำการผลิตการเกษตรจริง ตามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้

คำจำกัดความที่เกี่ยวข้อง ราคาประกัน คือ ราคาผลผลิตการเกษตร ที่รัฐบาลประกาศประกันราคาให้กับเกษตรกรผู้ผลิต, เกณฑ์กลางอ้างอิง คือ ราคาผลผลิตการเกษตร ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และข้าวเปลือกที่คณะอนุกรรมการกำหนดเกณฑ์กลางอ้างอิงประกาศเพื่อใช้เป็นหลักฐานในการคำนวณเงินชดเชย ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง ราคาตลาด คือ ราคาผลผลิตการเกษตร ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และข้าวเปลือกที่เกษตรกรขายได้จริง ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง

1.6 การรับเงินชดเชยส่วนต่างราคา ถ้าราคาตลาดอ้างอิงต่ำกว่าราคาประกันที่กำหนด ณ วันใช้สิทธิที่ระบุไว้ตามสัญญาประกันราคา เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการจะได้รับเงินชดเชยส่วนต่างราคา โดย ธ.ก.ส. จะโอนเงินเข้าบัญชีเงินฝากที่เปิดไว้กับ ธ.ก.ส. เงินชดเชยที่ได้รับ = (ราคาประกัน - ราคาตลาดอ้างอิง) x ปริมาณผลผลิตที่เข้าร่วมโครงการ

1.7 การรับเงินประกันราคา เกณฑ์กลางอ้างอิงต่ำกว่าราคาประกันรายได้ที่กำหนด ณ วันใช้สิทธิที่ระบุไว้ตามสัญญาประกันรายได้ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการจะได้รับเงินประกันรายได้ ซึ่งคิดจากส่วนต่างของราคาประกัน และเกณฑ์กลางอ้างอิง โดย ธ.ก.ส. จะโอนเงินเข้าบัญชีเงินฝากที่เปิดไว้กับ ธ.ก.ส.

1.8 การขายผลผลิตที่เข้าร่วมโครงการ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการไม่ต้องส่งมอบผลผลิตให้โครงการ โดยสามารถนำผลผลิตของตนไปขายได้ ถ้าเห็นวราราคาเป็นที่พึงพอใจ (ที่มาก;กระทรวงพาณิชย์)

2. ประเภทหรือสินค้าเกษตรมูลค่าสูง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ให้ความหมายของเกษตรมูลค่าสูง ไว้ว่า การทำเกษตรขั้นต้น เกษตรอัตลักษณ์ หรือแปรรูปเพื่อจำหน่าย โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อผลิตสินค้าที่ปลอดภัย ได้มาตรฐาน เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และมุ่งการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมให้กับเกษตรกร พร้อมจำแนกประเภทสินค้าเกษตรมูลค่าสูงไว้ดังนี้

2.1 อาชีพการเกษตร(แผนธุรกิจด้านพืชสมุนไพร)กระชาย บัวบก ฟ้าทะลายโจร ขมิ้นชัน ว่านหางจระเข้ และเช่า

2.2 อาชีพการเกษตร(แผนธุรกิจด้านพืช) ข้าวโพดเลี้ยง ข้าวโพดฝักอ่อน ข้าวโพดหวาน หน่อไม้ฝรั่ง กระเจี๊ยบเขียว มันฝรั่ง หอมหัวใหญ่ หอมแดง กระเทียม มะเขือเทศ อ้อยโรงงาน อ้อยอินทรีย์ มันสำปะหลังน้ำหยด มะม่วง ปาล์มน้ำมัน ผักกูด แตงกวา แตงโมแบบหยดน้ำ พริกไทยอ่อน ฝรั่งกิมจู ตะไคร้ ถั่วลิสง มะนาว และมะนาวหอมพันธุ์ตาฮิติ

2.3 อาชีพการเกษตร(แผนธุรกิจด้านปศุสัตว์) แพะ แกะ นกกระทาไข่ ไล่เดือนดิน การเลี้ยงหนอนนก ไก่ไข่ ไก่พื้นเมือง และสุกร

2.4 อาชีพการเกษตร(แผนธุรกิจด้านประมง) ปลาตูก หอยขม กุ้ง และปลานิล

นอกจากนี้ ยังมีสินค้าการเกษตรบางชนิด(ประเภทพืชเศรษฐกิจ) ที่น่าจะเป็นสินค้าเกษตรมูลค่าสูง ในความเห็นของผู้เขียน คือ อะโวคาโด เมล็ดแมคคาเดเมีย สตอร์เบอร์รี่ ลูกหยี พืชผักไฮโดรโปนิิกส์ ฯลฯ ที่มีต้นทุนการผลิต และต้นทุนในการจำหน่ายค่อนข้างสูงที่สมควรได้รับการประกันราคาหรือกำหนดให้เป็นสินค้าเกษตรมูลค่าสูง

ทฤษฎี และกฎหมายปกครองของไทย ที่เกี่ยวข้อง

1. สิทธิ (Right) หมายถึงประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น สิ่งใดที่รัฐธรรมนูญกำหนดเป็นสิทธิหมายความว่า เป็นกรณีที่รัฐให้สิทธินั้นแก่ประชาชน โดยรัฐมีพันธะที่จะต้องปฏิบัติตามหรือต้องทำให้ประชาชนได้รับสิทธินั้น

ประเภทของสิทธิสิทธิของบุคคลตามกฎหมายมิได้มีเพียงเท่าที่บัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญประมวลกฎหมายอาญา หรือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายปกครอง เท่านั้น แต่มีบัญญัติไว้ในบทกฎหมายอื่นๆ เป็นอันมาก ซึ่งผู้เขียนขอสรุปถึงสิทธิต่างๆ ตามกฎหมาย โดยอาจแยกประเภทได้ 2 ประเภท คือ สิทธิเกี่ยวกับสภาพบุคคล และสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน สิทธิเกี่ยวกับสภาพบุคคล ได้แก่สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ และตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ตลอดจนกฎหมายอื่นๆ

1.1 สิทธิเกี่ยวกับสภาพบุคคล ประกอบด้วยสิทธิในตัวบุคคล สิทธิในครอบครัว สิทธิในทางการเมือง สิทธิในตัวบุคคล หมายถึง สิทธิซึ่งบุคคลย่อมจะต้องมีในฐานะเป็นเจ้าของตัวของตนเอง ในเรื่องเกี่ยวกับการคุ้มครองสภาพร่างกาย อนามัย ชื่อเสียง ความคิดเห็น และสติปัญญาดังเช่น สิทธิต่างๆ ต่อไปนี้ สิทธิในชีวิตร่างกายและอนามัย สิทธิในชื่อเสียง สิทธิในเคหสถาน สิทธิในความคิดเห็น สิทธิในการประชุมและการตั้งสมาคม สิทธิในการศึกษา สิทธิในการประกอบอาชีพเพื่อการดำรงชีวิตและเพื่อความมั่นคงแห่งตนเองหรือครอบครัว และสิทธิในการเลือกนับถือศาสนา สิทธิในครอบครัว หมายถึง ประโยชน์หรืออำนาจที่กฎหมายรับรองในเรื่องที่เกี่ยวข้องด้วยครอบครัว เช่น สิทธิของบิดามารดากับบุตร สิทธิของสามีกับภรรยา สิทธิในการรับมรดก สิทธิในทางการเมือง หมายถึง สิทธิที่ให้แก่เฉพาะแก่บุคคลผู้มีสัญชาติของประเทศเมื่อมีอายุ และคุณสมบัติบางประการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ได้มีโอกาสเข้าเกี่ยวข้อง หรือร่วมมือในการปกครองบ้านเมืองของตน เช่น สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในหน้าที่ต่างๆ เป็นต้น

1.2 สิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน หมายถึง ประโยชน์หรืออำนาจที่กฎหมายรับรองให้บุคคลมีอยู่เหนือทรัพย์สินต่างๆ ซึ่งแบ่งเป็น ทรัพย์สิน และสิทธิเรียกร้องในเรื่องนี้ (บุคคลสิทธิ) ทรัพย์สิน เป็นสิทธิที่กฎหมายรับรองให้บุคคลมีอำนาจเหนือทรัพย์สินของตนซึ่งมีวัตถุแห่งสิทธิเป็นทรัพย์สิน จัดว่าเป็นสิทธิที่จะบังคับเอาเกี่ยวกับทรัพย์สินโดยตรงได้แก่ กรรมสิทธิ์ คือ ทรัพย์สินแสดงความเป็นเจ้าของในทรัพย์สิน เป็นสิทธิอันสมบูรณ์ที่สุดที่บุคคลจะพึงมีในทรัพย์สิน กรรมสิทธิ์ได้รวมเอาสิทธิทั้งหลายเกี่ยวกับทรัพย์สินเข้าไว้ด้วยกัน คือ สิทธิในการใช้สอยทรัพย์สิน กรรมสิทธิ์ ในการจำหน่ายทรัพย์สิน สิทธิที่จะได้ดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น สิทธิติดตามเอาทรัพย์สินจากผู้ไม่มีสิทธิ สิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดส่องเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย สิทธิครอบครอง เป็นทรัพย์สินสิทธิประเภทเดียวกับกรรมสิทธิ์คือ เป็นทรัพย์สินที่แสดงความเป็นเจ้าของ ดังนั้นถ้าผู้ใดเป็นเจ้าของก็จะมีกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองด้วย แต่บางครั้งเจ้าของกรรมสิทธิ์อาจจะมอบการครอบครองให้แก่บุคคลอื่นก็ได้ ดังนั้นสิทธิครอบครองจึงอยู่กับบุคคลอื่น เช่น เจ้าของกรรมสิทธิ์เอาทรัพย์สินนั้นให้ผู้อื่นเช่า ภาระจำยอม คือทรัพย์สินสิทธิชนิดหนึ่งที่ตัดทอนอำนาจกรรมสิทธิ์โดยทำให้ เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ อันหนึ่งเรียกว่า “ภาระทรัพย์สิน” ต้องรับกรรมบางอย่าง ซึ่งกระทบกระเทือนทรัพย์สินของตน หรือทำให้เจ้าของภาระทรัพย์สินต้องงดเว้น การใช้สิทธิบางอย่างเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น เพื่อประโยชน์ของอสังหาริมทรัพย์อื่น เรียกว่า “สามยทรัพย์สิน” เช่นการที่เจ้าของที่ดินแปลงหนึ่ง มีสิทธิเดินผ่านที่ดินอีกแปลงหนึ่ง สิทธิอาศัย หมายถึง สิทธิที่จะอยู่ในโรงเรือนของผู้อื่น โดยไม่ต้องเสียค่าเช่าหรือผลประโยชน์ตอบแทน ซึ่งจะมีขึ้นได้ก็โดยนิติกรรม และเป็นสิทธิเฉพาะตัวไม่สามารถโอนหรือตกทอดไปยังทายาท สิทธิเหนือพื้นดิน หมายถึง สิทธิที่บุคคลหนึ่งได้เป็นเจ้าของโรงเรือนสิ่งปลูกบนดินหรือใต้ดินของผู้อื่น สิทธิเหนือพื้นดินจึงเป็นทรัพย์สินที่ยกเว้นหลักส่วนควบ สามารถโอน และตกทอดไปยังทายาทได้ สิทธิเก็บกิน หมายถึง สิทธิที่จะเข้าครอบครองใช้และถือเอาประโยชน์จากอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น โดยจะเสียค่าตอบแทนหรือไม่ก็ได้ เป็นสิทธิเฉพาะตัวไม่สามารถโอนหรือตกทอดไปยังทายาทได้ และผู้ทรงสิทธิเก็บกินผู้ดูแลรักษาทรัพย์สินนั้นด้วย ภารติดพันในอสังหาริมทรัพย์ เป็นทรัพย์สินสิทธิชนิดหนึ่ง ซึ่งเจ้าของ อสังหาริมทรัพย์มีความผูกพันที่จะต้องชำระหนี้จากอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นคราวๆ ให้แก่บุคคลอื่น ซึ่งเรียกว่า ผู้รับประโยชน์หรือต้องยอมให้ผู้อื่นได้ใช้หรือถือเอาประโยชน์จากอสังหาริมทรัพย์นั้น ลิขสิทธิ์และสิทธิในเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ หมายถึง สิทธิอันมีแต่ผู้เดียวที่จะทำขึ้นทำซ้ำซึ่งวรรณกรรมหรือศิลปกรรมหรือส่วนสำคัญแห่งวรรณกรรมหรือศิลปกรรมนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปร่างอย่างไรและรวมถึงสิทธิในการนำออกเล่นแสดงต่อประชาชนด้วย ถ้าเป็นปาฐกถา หมายถึงสิทธิการนำออกกล่าวหรือ ถำวรรณกรรมหรือศิลปกรรมนั้นยังมีได้โฆษณา ก็หมายถึงสิทธินำออกโฆษณาด้วย แต่เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิที่จะมอบหมายอำนาจให้ผู้อื่นทำซ้ำเปลี่ยนแปลง เล่น แสดงโฆษณา ฯลฯ ซึ่งวรรณกรรมและศิลปกรรมนั้นๆ สิทธิในเครื่องหมายการค้า หมายความว่า เครื่องหมายซึ่งใช้หรืออาจจะใช้เป็นทั้งหมายหรือเกี่ยวข้องกับสินค้า เพื่อแสดงว่าสินค้านั้นๆ เป็นสินค้าของเจ้าของเครื่องหมายการค้า บุคคลผู้ใดจดทะเบียนเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าแล้ว ให้ถือว่าผู้นั้นเป็นเจ้าของสิทธิแต่เพียงผู้เดียว เพื่อใช้เครื่องหมายสำหรับสินค้านั้นทั้งหมด ผู้ปลอมหรือเลียนแบบเครื่องหมายการค้าซึ่งจดทะเบียนแล้วย่อมมีความผิดทางอาญาและทางแพ่ง สิทธิเรียกร้องในเรื่องนี้ (บุคคลสิทธิ) หมายถึงการที่บุคคลฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเรียกร้องบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งถ้าการกระทำหรือการงดเว้นนั้นเป็นความเกี่ยวพันระหว่าง

บุคคลด้วยกันในเรื่องหนึ่ง แม้เป็นเพียงบุคคลสิทธิมิใช่เป็นอำนาจที่ใช้ต่อทรัพย์สินโดยตรงอย่างทรัพย์สินสิทธิก็ตาม แต่ก็ยังเป็นสิทธิเรียกร้องให้ผู้อื่นทำประโยชน์ ในทางทรัพย์สินให้แก่ตน จึงนับว่าสิทธิเรียกร้องในเรื่องหนึ่ง เป็นสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินด้วยอย่างหนึ่ง

1.3 องค์ประกอบสิทธิ สิทธิย่อมมีต่อบุคคลเดียว บางคนหรือทุกคนที่จะกระทำหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิจึงมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้ 1) เจ้าของสิทธิหรือผู้ถือสิทธิจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ 2) บุคคลซึ่งมีหน้าที่ ได้แก่ บุคคล ซึ่งจะต้องรับผิดชอบสภาพบังคับ (Sanction) เว้นแต่จะกระทำการบางประการ ทั้งนี้เพราะสิทธิและหน้าที่ย่อมเป็นของคู่กัน เมื่อมี เจ้าของสิทธิก็ต้องมีบุคคลผู้ซึ่งมีหน้าที่และจะเรียกว่าเป็นผู้ถือ “หน้าที่” ก็ได้ผู้ที่จะมีหน้าที่ย่อมจะต้องเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล เช่นเดียวกัน 3) เนื้อหาแห่งสิทธิ (Content of Right) ได้แก่ การกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเจ้าของสิทธิจะ เรียกร้องเอาจากบุคคลผู้มี “หน้าที่” เนื้อหาแห่งสิทธินี้จะมีมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับประเภทของสิทธิ วัตถุแห่งสิทธิ (Object of Right) ซึ่งสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของสิทธิอาจจะเป็นทรัพย์สิน หรือ บุคคลสิทธิก็ได้ 4) การได้มาซึ่งสิทธิ ประกอบไปด้วยการใช้สิทธิ การสว่นและคุ้มครอง การโอนสิทธิ และการระงับแห่งสิทธิ

1.4 สิทธิตามกฎหมาย แยกเป็น

1.4.1 สิทธิตามกฎหมายมหาชน “สิทธิ” นั้นมีข้อที่ควรสังเกตว่า “สิทธิ” นั้นไม่จำเป็นต้องเกิดจากกฎหมายเอกชน เสมอไป แม้กฎหมายมหาชนก็เป็นที่มาแห่ง “สิทธิ” ได้ ในประเทศเยอรมันในชั้นเดิมก็มีการถกเถียงกันว่า “สิทธิ” จะเกิดจากกฎหมาย ได้หรือไม่ แต่ในศตวรรษที่ 19 ก็ได้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า “สิทธิ” อาจเกิดจากกฎหมายมหาชนได้ ทั้งนี้ นับว่าเป็นชัยชนะของเอกชน ที่มีต่อรัฐซึ่งเป็นฝ่ายปกครอง และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิที่เกิดจากกฎหมายมหาชนดังกล่าวนี้ จึงได้มีการจัดตั้ง “ศาลปกครอง” ขึ้น เป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากศาลยุติธรรมธรรมดา เพื่อวินิจฉัยคดีปกครอง กล่าวคือ เพื่อวินิจฉัยการกระทำเจ้าพนักงานในทางปกครองว่า ได้กระทำไปเกินขอบเขตของกฎหมาย หรือโดยใช้อำนาจในทางที่ผิดหรือใช้ดุลพินิจผิดพลาด ฯลฯ ศาลปกครองนี้เป็นอิสระจากฝ่าย บริหาร การรับรองสิทธิที่เกิดจากกฎหมายมหาชนหมายความว่า รัฐโดยกฎหมายก็ดี ย่อมผูกพันตนเอง เป็นการยอมผูกมัดของอำนาจ สาธารณะเพื่อประโยชน์ของเอกชน ตามที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า สิทธิตามกฎหมายมหาชนเป็นสิทธิของราษฎรที่มีต่อรัฐและอำนาจ สาธารณะอื่นๆ เช่น เทศบาล สิทธิดังกล่าวนี้รัฐ และผู้ทรงอำนาจสาธารณะอื่นได้รับรองหรือให้แก่ราษฎร สิทธิตามกฎหมายมหาชน นี้ สามารถแบ่งออกเป็น

1) สิทธิเกี่ยวกับสถานะของบุคคลในทางปฏิเสธ สิทธิเกี่ยวกับสถานะของบุคคลในทางปฏิเสธซึ่งได้แก่ สิทธิที่จะป้องกันและสิทธิในเสรีภาพที่มีต่อรัฐ ซึ่งโดยสิทธินี้ ราษฎรย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้รัฐและเจ้าพนักงานของรัฐละเว้นที่จะไม่กล่าว ร้ายสิทธินี้ สิทธิดังกล่าวนี้ได้แก่สิทธิตามรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชน (Human Rights)

2) สิทธิเกี่ยวกับสถานะบุคคลในทางที่จะดำเนินการ เป็นสิทธิที่ประชาชนที่จะมีต่อรัฐ ดังเช่น สิทธิในการ เลือกตั้ง สิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาเมื่อมีคุณสมบัติครบถ้วนและไม่ต้องห้ามตามที่ รัฐธรรมนูญ และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภากำหนด ซึ่งเป็นสิทธิในทาง การเมืองของรัฐ เป็นต้น

3) สิทธิที่จะเรียกร้องการปฏิบัติการบางประการจากรัฐ เช่น

3.1) สิทธิที่จะเรียกร้องให้รัฐคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่จะขอให้คุ้มครองตนจากการกระทำของรัฐ ต่างประเทศ และจากการกระทำทางการปกครองของหน่วยงานทางปกครองเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีขอบด้วยกฎหมาย

3.2) สิทธิที่จะเรียกร้องให้รัฐชดใช้ค่าทดแทนจากการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์

3.3) สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย เช่น กำหนดให้การจับกุม คุมขัง การค้นตัวบุคคล หรือ การทำที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพดังกล่าว จะกระทำได้เฉพาะตามที่กฎหมายบัญญัติ ห้ามทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วย วิธีการที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม ห้ามจับโดยไม่มีความหมายศาล เว้นแต่เป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้าที่หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้ โดยไม่มีหมาย ซึ่งต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

3.4) สิทธิจะมีส่วนร่วมร่วมกับรัฐและชุมชน ในการบำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ

3.5) สิทธิที่ได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น แต่อาจถูกจำกัดได้ตามกฎหมาย ถ้าการเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ

3.6) สิทธิได้รับการคุ้มครองหรือชดใช้ค่าเสียหายจากการทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ เป็นต้น ข้อสังเกตประการหนึ่งในเรื่อง สิทธิที่เกิดจากกฎหมายมหาชนนี้จะต้องพิจารณาให้ถือว่าเป็นกรณีที่กฎหมาย ให้สิทธิไว้หรือไม่ เพราะมีกรณีที่กฎหมายเป็นแต่กำหนดหน้าที่ให้แก่รัฐ โดยมีได้กำหนดให้เป็นสิทธิแก่ประชาชนให้รัฐ ดังเช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามแนวนโยบายพื้นฐาน

แห่งรัฐ เท่าที่จะทำได้ ซึ่งถ้ารัฐจะปฏิบัติตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ย่อมเกิดประโยชน์แก่ประชาชนในรัฐให้ปฏิบัติตามนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐได้ ในปัจจุบันนี้ได้มีความเห็น ซึ่งเป็นที่นิยมกันทั่วไปว่า ในกรณีเป็นที่สงสัย คือ กฎหมายไม่ได้รับบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งหรือไม่ให้ใช้สิทธิฟ้องร้อง ให้ถือเป็นสิทธิตามกฎหมายมหาชน และเป็นเหตุให้ฟ้องร้องรัฐได้ สิทธิตามกฎหมายมหาชนก็เป็นเช่นเดียวกับสิทธิตามกฎหมายเอกชน กล่าวคือจะต้องมีวิถีทางบังคับให้เป็นไปตามสิทธินั้นๆ ได้ ในปัจจุบัน ถ้าเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ได้มีการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้นมา เช่นศาลรัฐธรรมนูญเคยวินิจฉัยว่า การที่หญิงที่ทำการสมรสกับชายต้องใช้นามสกุลของชายนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ ในเรื่องชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันในทางกฎหมาย ดังนั้นกฎหมายที่กำหนดให้หญิงใช้นามสกุลชายจึงใช้บังคับไม่ได้ถ้าเป็นสิทธิตามกฎหมายปกครอง ก็ได้มีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นเพื่อวินิจฉัยคดีปกครองเป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากศาลยุติธรรม จากศาลทหาร

1.4.2 สิทธิตามกฎหมายเอกชน กฎหมายเอกชน คือ กฎหมายที่มีความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนด้วยกันมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในการมุ่งแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว (สิทธิกร ศักดิ์แสง, ม.ป.ป.)

2. สิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้วางหลักประกันในเรื่องสิทธิเสรีภาพเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของบุคคล การประกอบอาชีพ การค้า การลงทุน การใช้ทรัพยากรภายในประเทศ การบริหารจัดการใช้ทรัพยากรภาครัฐ และการบริหารจัดการใช้ทรัพยากรภาครัฐ และภารกิจ อำนาจหน้าที่ ที่รัฐบาลจะต้องช่วยเหลือประชาชนอย่างเป็นธรรม ทั้งถึง และครอบคลุม ตลอดจนไม่อาจจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลได้ ดังปรากฏในมาตรา 4 (ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์) มาตรา 5 (รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ) มาตรา 25 (การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน) มาตรา 26 (การตรากฎหมายจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล) มาตรา 27 (บุคคลมีสิทธิเสรีภาพเท่ากัน) มาตรา 34 (เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น) มาตรา 37 (สิทธิในทรัพย์สินและสืบทอด) มาตรา 40 (เสรีภาพในการประกอบอาชีพ) มาตรา 41 (สิทธิทราบข้อมูล ร้องทุกข์และฟ้องหน่วยงานรัฐ) มาตรา 41 (สิทธิเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิทธิของชุมชน) มาตรา 46 (สิทธิของผู้บริโภค) มาตรา 51 (สิทธิของประชาชนที่จะให้รัฐดำเนินการ) มาตรา 57 (รัฐต้องอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) มาตรา 58 (การดำเนินการของรัฐที่มีผลกระทบต่อชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม) มาตรา 59 (รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาธารณะ) มาตรา 61 (รัฐต้องคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค) มาตรา 61 (รัฐต้องจัดให้มียุทธศาสตร์การพัฒนาชาติ) มาตรา 69 (รัฐต้องพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและวิทยาการต่างๆ) มาตรา 72 (รัฐต้องดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำและพลังงาน) มาตรา 73 (รัฐต้องช่วยเหลือเกษตรกร) และมาตรา 74 (รัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีงานทำ) (บุญร่วม จันทรเทียม, 2562: 24-66)

3. สิทธิตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 จัดตั้งขึ้นเพื่อให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีข้อพิพาททางกฎหมายปกครองระหว่างเอกชนกับหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือระหว่างหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน เกี่ยวกับการกระทำหรือละเว้นการกระทำที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งตามอำนาจหน้าที่ของศาลปกครองดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับการออกกฎหรือคำสั่งทางปกครอง การกระทำละเมิดในทางปกครอง หรือการทาสัญญาทางปกครอง อันเป็นเรื่องของกฎหมายมหาชน และโดยที่ระบบการพิจารณาและพิพากษาคดีจำเป็นต้องมีกระบวนการเป็นพิเศษต่างจากคดีปกติทั่วไป เพราะผลแห่งคำพิพากษาอาจกระทบถึงการบริหารราชการแผ่นดิน หรือต้องจ่ายภาษีอากรของส่วนรวมเป็นค่าชดเชยหรือค่าเสียหายแก่เอกชน ในขณะที่เอกชนจะอยู่ในฐานะเสียเปรียบที่ไม่อาจทราบข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐได้ ในการพิจารณาจึงจำเป็นต้องใช้ระบบไต่สวนเพื่อหาข้อเท็จจริงที่แท้จริง และต้องมีมาตรการที่มีความเชี่ยวชาญเป็นการเฉพาะ ซึ่งสามารถตรวจสอบได้จากฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และประชาชนทั่วไปซึ่งจะถูกกระทบในทางใดทางหนึ่งจากคำพิพากษาของศาลปกครอง รวมทั้งต้องมีหน่วยงานธุรการของศาลปกครองที่เป็นอิสระ เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

4. สิทธิตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เป็นกฎหมายที่ให้สิทธิแก่ประชาชนมีโอกาสดูแลดูข้อมูลในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการต่างๆ ของรัฐ เพื่อที่ประชาชนจะสามารถแสดงความคิดเห็นและใช้สิทธิได้โดยถูกต้องกับความเป็นจริง โดยประชาชนมีสิทธิได้รับข้อมูลข่าวสารของราชการโดยมีข้อยกเว้นอันไม่ต้องเปิดเผยที่แจ้งชัดและจำกัดเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่หากเปิดเผยแล้วจะเกิดความเสียหายต่อประเทศชาติหรือต่อประโยชน์ที่สำคัญของเอกชน ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสรู้ถึงสิทธิหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ เพื่อที่จะปกป้องรักษาประโยชน์ของตนได้อีกประการหนึ่งด้วย อันเป็นการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารของราชการไปพร้อมกัน

ผลการวิเคราะห์

จากประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของเกษตรกรที่พึงได้รับการประกันราคาสินค้าเกษตรมูลค่าสูง ตามกฎหมายปกครองของไทย ตามที่ผู้เขียนได้กล่าวอ้างมาในข้างต้น จะได้ว่าในประเด็นเรื่องสิทธิของเกษตรกรเกี่ยวกับการได้รับการประกันราคาสินค้าเกษตรของรัฐบาลในอดีต จะเน้นในผลิตผลทางการเกษตรที่เป็นพืชเศรษฐกิจหลักของประเทศ เป็นสำคัญ โดยเน้นหนัก ข้าว เป็นหลัก รองลงมาคือ ข้าวโพด มันสำปะหลัง ยางพารา และขยายพืชเศรษฐกิจอื่นดั่งรองลงมาเพิ่มขึ้น รวมเพิ่มขึ้นเป็น 5 ชนิด โดยกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ คือ ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปาล์มน้ำมัน และยางพารา ส่วนสินค้าเกษตรประเภทอื่น รัฐบาลไม่ได้รับประกันราคาให้ แต่ในปัจจุบัน ได้มีสินค้าทางการเกษตรบางชนิดที่เกษตรกรได้มีการลงทุนโดยใช้ต้นทุนในการผลิตสูง บางชนิดสูงมากเป็นพิเศษ หรือที่เรียกว่าสินค้าเกษตรมูลค่าสูง ทั้งนี้ เนื่องจากการเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ อันสืบเนื่องมาจากกระบวนการผลิตสินค้าที่มีความสะอาดปลอดภัย ปราศจากการปนเปื้อนของสารเคมีอันตรายอันเป็นข้อห้ามที่สำคัญในการนำเข้าสินค้าทางการเกษตรของนานาประเทศในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก อีกทั้ง เกษตรหลายรายในปัจจุบัน ได้มีความใส่ใจในเรื่องการบรรจุหีบห่อ (Package) ที่สวยงาม เพิ่มมูลค่าของสินค้าให้มีราคาค่าซื้อหาเพิ่มมากขึ้น หรืออีกนัยหนึ่งตามความหมายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ความหมายของเกษตรมูลค่าสูง ไว้ว่า การทำเกษตรขั้นต้น เกษตรอัตลักษณ์ หรือแปรรูปเพื่อจำหน่าย โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อผลิตสินค้าที่ปลอดภัย ได้มาตรฐาน เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และมุ่งการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมให้กับเกษตรกร เช่น อะโวคาโด เมล็ดแมคคาเดเมีย สตรอว์เบอร์รี ลูกหิย พืชผักไฮโดรโปนิคส์ ฯลฯ และเมื่อวิเคราะห์ในเรื่องกฎหมายปกครองที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสิทธิของเกษตรกรแล้ว จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้วางหลักประกันในเรื่องสิทธิเสรีภาพเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของบุคคล การประกอบอาชีพ การค้า การลงทุน การใช้ทรัพยากรภายในประเทศ การบริหารจัดการใช้ทรัพยากรภาครัฐ และการกิจ อำนาจหน้าที่ ที่รัฐบาลจะต้องช่วยเหลือประชาชนอย่างเป็นธรรม ทัวถึง และครอบคลุม ตลอดจนไม่อาจจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลได้ ดังปรากฏในมาตรา 4 (ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์) มาตรา 5 (รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ) มาตรา 25 (การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน) มาตรา 26 (การตรากฎหมายจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล) มาตรา 27 (บุคคลมีสิทธิเสรีภาพเท่ากัน) มาตรา 34 (เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น) มาตรา 37 (สิทธิในทรัพย์สินและสืบมรดก) มาตรา 40 (เสรีภาพในการประกอบอาชีพ) มาตรา 41 (สิทธิทราบข้อมูล ร้องทุกข์และฟ้องหน่วยงานรัฐ) มาตรา 41 (สิทธิเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิทธิของชุมชน) มาตรา 46 (สิทธิของผู้บริโภค) มาตรา 51 (สิทธิของประชาชนที่จะให้รัฐดำเนินการ) มาตรา 57 (รัฐต้องอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) มาตรา 58 (การดำเนินการของรัฐที่มีผลกระทบต่อชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม) มาตรา 59 (รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาธารณะ) มาตรา 61 (รัฐต้องคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค) มาตรา 61 (รัฐต้องจัดให้มียุทธศาสตร์การพัฒนาชาติ) มาตรา 69 (รัฐต้องพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและวิทยาการต่างๆ) มาตรา 72 (รัฐต้องดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำและพลังงาน) มาตรา 73 (รัฐต้องช่วยเหลือเกษตรกร) และมาตรา 74 (รัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีงานทำ) ซึ่งหากรัฐบาล ได้จัดให้มีหลักประกันราคาสินค้า อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่เกษตรกรพึงได้รับ ก็จะทำให้เกษตรกรรู้ล่วงหน้าว่าในเดือนที่จะขายสินค้าเกษตรนั้น เกษตรกรสามารถที่จะขายผลผลิตได้ราคาเท่าใดแล้ว หากราคาตลาดที่เกษตรกรขายได้อยู่ในระดับที่ต่ำกว่า “ราคาประกัน” รัฐบาลจะจ่ายเงินชดเชยให้เท่ากับส่วนต่างของราคาที่ประกันไว้กับราคาตลาดที่เกษตรกรขายได้ อันส่งผลให้เกษตรกรมีความมั่นใจในกระบวนการผลิตและจำหน่ายได้เช่น พืชผลทางการเกษตรอื่นๆ ที่รัฐบาลได้ประกันราคาไว้ในปัจจุบัน เพราะหากปล่อยให้ไปไปตามกลไกของตลาด เกษตรกรอาจถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง หรือเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม ภาคการเกษตรขนาดใหญ่ได้ ประกอบกับมาตรา 9(2) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 กำหนดไว้ว่า ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในเรื่องดังต่อไปนี้ ... ฯลฯ...(2) คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ หรือ ... ฯลฯ...(3) คดีพิพาทเกี่ยวกับ ... ฯลฯ... ความรับผิดชอบอื่นของหน่วยงานทางปกครอง ... ฯลฯ...อันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย หรือจากกฎ ... ฯลฯ...หรือจากการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ ... ฯลฯ...(4) คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง และมาตรา 11 กำหนดไว้ว่า ศาลปกครองสูงสุดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ดังต่อไปนี้ ... ฯลฯ... และ(2)คดีพิพาทเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายของพระราชกฤษฎีกา หรือกฎที่ออกโดยคณะรัฐมนตรี หรือโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด พ.ศ.2543 ข้อ 136 กำหนดไว้ว่า ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้เพิกถอนกฎ ให้สำนักงานเสนอประกาศผลแห่งคำพิพากษาที่เพิกถอนกฎดังกล่าวต่อศาลเพื่อลงนาม และให้สำนักงานศาลปกครองส่งประกาศนั้นไปยังสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเพื่อลงประกาศในราชกิจจานุเบกษาโดยเร็ว ตามมาตรา 7 แห่ง พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 กำหนดไว้ว่า หน่วยงานของรัฐต้องส่งข้อมูลข่าวสารของราชการอย่างน้อยดังต่อไปนี้ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา ... ฯลฯ... (๔) กฎ มติ คณะรัฐมนตรี ข้อบังคับ คำสั่ง หนังสือเวียน ระเบียบ แบบแผน นโยบาย หรือการตีความ ทั้งนี้ เฉพาะที่จัดให้มีขึ้นโดยมีสภาพอย่าง กฎ เพื่อให้มีผลเป็นการทั่วไป ต่อเอกชนที่เกี่ยวข้อง และต้องจัดให้มีข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (1)ผลการพิจารณาและ (2) นโยบาย

(7) มติคณะรัฐมนตรีให้ประชาชนตรวจดู และมาตรา 9 วรรคสาม กำหนดว่า บุคคลไม่ว่าจะมีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องหรือไม่ก็ตาม ย่อมมีสิทธิเข้าตรวจดู ขอสำเนา หรือขอสำเนาที่มีคำรับรองถูกต้องของข้อมูลข่าวสารตามวรรคหนึ่งได้ ซึ่งคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการตามกฎหมายดังกล่าว มีอำนาจทำคำวินิจฉัยเพื่อให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามควรแก่กรณี ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 37 วรรคสอง ซึ่งหากรัฐบาล หรือหน่วยงานทางปกครอง ตามกฎหมายปกครองที่อ้างถึง ละเลย ไม่ประกันราคาสินค้าเกษตรมูลค่าสูง ตามที่อ้างถึง เกษตรกรผู้ได้รับความเดือดร้อน และไม่มีหลักประกันในการลงทุน อาจใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลปกครอง โดยอ้างอิงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ว่าด้วยสิทธิดังกล่าวเป็นฐานในการกระบวนพิจารณาในศาลปกครอง ต่อหน่วยงานทางปกครอง(กระทรวง ทบวง กรม ตามความหมายของ “หน่วยงานทางปกครอง” ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542)ได้ เนื่องจาก มติคณะรัฐมนตรีที่มีลักษณะเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวทางปฏิบัติที่ผู้อยู่ในบังคับต้องปฏิบัติตาม จึงมีสถานะทางกฎหมายเป็น “กฎ” ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ แม้จะมีได้ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา อย่างไรก็ตาม มติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวอาจเกิดผลกระทบต่อประชาชนได้ด้วยทั้งที่ประชาชนไม่มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม ซึ่งบางกรณีอาจเป็นผลกระทบที่สำคัญที่ต้องให้ความเยียวยาทางกฎหมาย(คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ พ 26/2546) (สิทธิกร ศักดิ์แสง, ม.ป.ป.)

บทสรุป

การประกันราคาสินค้าเกษตรที่รัฐบาลประกันราคาให้ในปัจจุบัน พบว่ามี ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปาล์มน้ำมัน และยางพารา ส่วนสินค้าเกษตรประเภทอื่น รัฐไม่ได้รับประกันราคาให้ แม้ว่าเกษตรกรบางราย จะได้ผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าสูง มีกระบวนการผลิตสินค้าที่สะอาด ปลอดภัย ปราศจากการปนเปื้อนของสารเคมีอันตรายอันเป็นข้อห้ามที่สำคัญในการนำเข้าสินค้าทางการเกษตรของนานาประเทศในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก จึงเห็นว่า ประชาชนมีสิทธิตามกฎหมาย ไม่ว่าจะตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายปกครอง ในการใช้สิทธิทางศาล เพื่อร้องขอให้รัฐบาลหรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เสนอสินค้าเกษตรของตน เข้าไปในมติคณะรัฐมนตรี อันมีสภาพเป็นกฎที่ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ เพื่อให้หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานภาคเอกชนที่ได้รับมอบหมายจากภาครัฐ สามารถออกหลักเกณฑ์อันมีสภาพบังคับเป็นการทั่วไป ให้กลุ่มเกษตรกรผู้ขอใช้สิทธิตามกฎหมาย หรืออาจเปิดโอกาสให้ประชาชนใช้สิทธิลงทะเบียนสินค้าเกษตรมูลค่าสูงได้หลากหลายไม่จำกัด ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขที่เหมาะสมต่อประโยชน์สาธารณะ เพื่อเป็นหลักประกันราคาสินค้าเกษตรมูลค่าสูง ทำให้เกษตรกรมีความมั่นใจในการลงทุนและต่อยอดสินค้า ทั้งการบริโภคภายในประเทศและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จารึก สิงห์ปรีชา. (ม.ป.ป.). **คู่มือการดำเนินงานโครงการขับเคลื่อนการเกษตรระดับหมู่บ้านสู่การผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าสูง**. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. <<https://www.moac.go.th/agrivillage-home>> (สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2565)
- จารึก สิงห์ปรีชา. (ม.ป.ป.). เศรษฐศาสตร์ว่าด้วย การแทรกแซงราคาสินค้าเกษตร: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. **วารสารเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**. <chrome-extension://efaidnbmnmnibpcjpcglclefindmkaj/https://www.econ.cmu.ac.th/econmag/journals/issue17-2_1.pdf> (สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2565).
- บุญร่วม เทียมจันทร์. (2562). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ THE LAW GROUP.
- สิทธิกร ศักดิ์แสง. (ม.ป.ป.). **สถานะทางกฎหมายของมติคณะรัฐมนตรี**. <<https://www.facebook.com/473834066044430/posts/3854246534669816/>> (สืบค้นเมื่อ 17 ธันวาคม 2565).
- อริยพร โพธิ์ใส. (2552).นโยบายการประกันราคา:ทางเลือกใหม่ของสังคมไทย. **วุฒิสภา**. <<chrome-extension://efaidnbmnmnibpcjpcglclefindmkaj/http://web.senate.go.th/lawdatacenter/includes/FCKeditor/upload/Image/b/all/all16.pdf>> (สืบค้นเมื่อ 5 ธันวาคม 2565).